

บูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการส่งเสริมผู้นำชุมชน ในจังหวัดร้อยเอ็ด*

The Integration of Theravada Buddhist Philosophy in Promoting Community Leaders in Roi Et Province

โสภณ จิตไพศาล, โสวีย์ บำรุงภักดิ์ และพระมหาสากร สุภระเมธี (สากร เด็นชาบัน)
Sopin Jitpaisan, Sowit Bamrungphak and Phramaha Sakol Subharamedhi (Sakol Doenchaban)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: nampet_jit@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำชุมชน 2) ศึกษาหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเกี่ยวกับการส่งเสริมผู้นำชุมชน 3) บูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการส่งเสริมผู้นำชุมชน 4) เสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการส่งเสริมผู้นำชุมชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารวิชาการทางพุทธศาสนา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำองค์กร ผู้นำทางพระพุทธศาสนา ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป จำนวน 15 รูป/คน เครื่องมือวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

- แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้นำชุมชน ได้แก่ แนวคิดความเป็นผู้นำ ทฤษฎีความเป็นผู้นำ ทฤษฎีเส้นทาง-เป้าหมาย ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชน
- หลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมผู้นำชุมชน ได้แก่ 1) ปาปนิชธรรม ส่งเสริมให้ผู้นำมีวิสัยทัศน์กว้างไกล 2) สัปปริสธรรม ส่งเสริมให้ผู้นำรู้จักวิเคราะห์ เข้าใจชุมชนอย่างรอบด้าน 3) สาราณียธรรม ส่งเสริมความสามัคคี การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในชุมชน
- การบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการส่งเสริมผู้นำชุมชน 3 ด้าน ได้แก่ 1) จักขุมา ส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนมีความรอบคอบและการคิดเชิงกลยุทธ์ที่อิงตามเหตุผล 2) ปริสัณญตา ส่งเสริมให้ผู้นำรู้จักชุมชนและเข้าใจผู้คนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนอย่างลึกซึ้ง และ 3) เมตตากายกรรม ส่งเสริมให้ผู้นำมีความ

*ได้รับบทความ: 19 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 19 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 24 ธันวาคม 2567
Received: August 19, 2024; Revised: December 19, 2024; Accepted: December 24, 2024

เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ การแบ่งปันทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ผลการบูรณาการนำไปสู่การพัฒนาผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ สามารถสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

4. องค์ความรู้ที่ได้จากการบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการส่งเสริมผู้นำชุมชน คือ LEAD Model คือ 1) L = Leadership with Vision (การนำที่มีวิสัยทัศน์) สอดคล้องกับหลักปาปนิกรรม 2) E = Engaged Community (การมีส่วนร่วมของชุมชน) สอดคล้องกับหลักสัปปุริสธรรม 3) A = Adaptable Networks (การสร้างเครือข่ายที่ยืดหยุ่นและปรับตัวได้) สอดคล้องกับหลักสาราณีธรรม 4) D = Dynamic Empowerment (การเสริมสร้างพลังอย่างมีพลวัต)

คำสำคัญ: บูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาท; หลักพุทธปรัชญาเถรวาท; การส่งเสริมผู้นำชุมชน

Abstract

The purposes of this research were; 1) to study concepts and theories related to community leaders, 2) to study the principles of Theravada Buddhist philosophy relevant to promoting community leadership, 3) to integrate Theravada Buddhist philosophy to promoting community leaders in Roi Et province, and 4) to propose new knowledge on integrating Theravada Buddhist philosophy to promote community leadership in Roi Et province. This qualitative research gathers data from the study of the Tripitaka, Buddhist academic literature, and in-depth interviews with 15 key informants, including organizational leaders, Buddhist leaders, community leaders, and the public. The research findings are presented through analytical description.

The results revealed that:

1. Key concepts related to community leadership include leadership concepts, leadership theories, Path-Goal Theory, transformational leadership theory, and theories related to communities.

2. Theravada Buddhist principles relevant to promoting community leadership include: 1) Papanikadhamma, which encourages leaders to have a broad and detailed vision, allowing for far-sightedness; 2) Sappurisa-dhamma, which promotes comprehensive analysis and understanding of the community; and 3) Saraniya-dhamma, which fosters unity and builds positive relationships among community members.

3. The integration of Theravada Buddhist philosophy in promoting community leadership encompasses three key aspects: 1) Cakkhuma (far-sighted wisdom), which encourages community leaders to exercise prudence and strategic, reason-based thinking; 2) Parisannuta, which promotes leaders' deep understanding of the community and empathy toward the people connected with it; and 3) Mettakaya-kamma (acts of kindness), which encourages leaders to show generosity through actions, speech, and thought, including sharing resources beneficial to the collective. This integration leads to the development of visionary community leaders who understand their community and can build strong networks for sustainable community development.

4. The new knowledge derived from integrating Theravada Buddhist principles to promote community leadership is represented by the LEAD Model, which consists of: 1) L = Leadership with Vision, aligned with Papanikadhamma, emphasizing foresight and prudent decision-making; 2) E = Engaged Community, corresponding to Sappurisa-dhamma, focusing on understanding the community and comprehensively analyzing issues; 3) A = Adaptable Networks, consistent with Saraniya-dhamma, highlighting unity and collaboration within the community; 4) D = Dynamic Empowerment, which promotes skill development and the empowerment of community members.

Keywords: The integration of Theravada Buddhist philosophy integration; Theravada Buddhist philosophy; Promoting Community Leaders

1. บทนำ

มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่กำเนิดขึ้นมาบนโลก และมีการติดต่อปฏิสัมพันธ์กัน มีการขยายเผ่าพันธุ์ที่เกิดจากสมรสของเพศชายและเพศหญิง มนุษย์ยุคแรกตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนากล่าวไว้ในอัครัญญสูตร ว่ามนุษย์ยุคแรกๆ จูติมาจากชั้นอาภัสสรพรหมมาสู่โลก เมื่อเพศชายและเพศหญิงเผชิญหน้ากันก็เกิดความพอใจ รู้สึกรักชอบกันแล้ว ก็มีการมีเพศสัมพันธ์กันมีลูกหลานมาจนถึงปัจจุบัน จนเกิดเป็นครอบครัว ชุมชนและสังคมมาจนถึง

ปัจจุบัน (ม.ม. 19/5-452/185) โดยธรรมชาติของมนุษย์เป็นสัตว์สังคม การเกิดขึ้นของรัฐเป็นพัฒนาการจากการอยู่ร่วมกันตามธรรมชาติของมนุษย์ มนุษย์ไม่สามารถอยู่คนเดียวแยกจากคนอื่นได้ แต่ต้องอยู่ร่วมรวมกัน เริ่มจากขนาดเล็กที่สุดคืออยู่กันเป็นคู่ หญิงและชายเป็นครอบครัว และหลายๆ ครอบครัวก็รวมกันเป็นหมู่บ้าน และขยายขึ้นจนกลายเป็นเมือง หรือนครรัฐ ซึ่งเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความอยู่ดีกินดีของคนในเมือง (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2558, หน้า 5)

กระแสนิยมโลกาภิวัตน์เป็นยุคที่มีความเจริญก้าวหน้าได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทั้งในหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐและเอกชนต้องการผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งทักษะทั้งศาสตร์และศิลป์ในการจูงใจหรือนำพาให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติภารกิจงานของกลุ่มหรือองค์กรให้สำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ผู้นำหรือองค์กรได้ตั้ง (พระครูอุดมธรรมวัตร (มังจา ขนติโก), 2562) และภายใต้สังคมของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ ผู้นำจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กร พระพุทธศาสนามีพุทธพจน์แสดงถึงความสำคัญของผู้นำไว้ว่า “เมื่อฝูงโคว่ายข้ามน้ำ ถ้าโคจำฝูงไปคด โคหมดทั้งฝูงนั้นก็ไปคดตามกัน เพราะมีผู้นำไปคด ฉนใดในหมู่มนุษย์ก็ฉนนั้น บุคคลใดได้รับสมบัติให้เป็นใหญ่ หากบุคคลผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรม หมู่ประชาชนนอกนั้นก็ประพฤติชั่วเสียหาย แวนแคว้นทั้งหมด ก็จะยากเข็ญ หากผู้ปกครองเป็นผู้ไร้ธรรม เมื่อฝูงโคว่ายข้ามน้ำ ถ้าโคจำฝูงไปตรง โคหมดทั้งฝูงนั้นก็ไปตรงตามกัน เพราะมีผู้นำที่ไปตรง ฉนใดในหมู่มนุษย์ก็ฉนนั้น บุคคลผู้ใดได้รับสมบัติให้เป็นใหญ่ หากบุคคลผู้นั้นประพฤติชอบธรรม หมู่ประชาชนนอกนั้นก็พลอยดำเนินตาม ทั้งแวนแคว้นก็จะอยู่เป็นสุข หากผู้ปกครองตั้งอยู่ในธรรม” (อง จตุกก. 21/70/98)

ชุมชน คือ หมู่ชน กลุ่มคน ที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกัน มีการดำเนินกิจกรรมใดๆ เพื่อ

ประโยชน์ร่วมกัน มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพันเอื้ออาทรกัน ภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกัน ร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน (สนธยา พลศรี, 2549) แต่ละชุมชนย่อมมีความต้องการให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกๆ ด้าน ดังนั้นผู้นำจึงต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการสร้างความสัมพันธ์อันดีด้วยความจริงใจ โดยการสร้างความเชื่อมั่น ความศรัทธาให้เกิดขึ้น สามารถจําแนกบุคคลที่จะมาเป็นทีมงาน โดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นภายใต้บริบทของชุมชน และสังคมในปัจจุบัน เพราะผู้นำคือแกนกลางในการรวมภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องที่จะมารวมพลังกันให้เห็นเป้าหมายที่ตั้งไว้ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ปัจจุบันชุมชนยังคงประสบปัญหาความยากจนและการขาดแคลนทรัพยากรมนุษย์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี ขาดทักษะความสัมพันธ์ระหว่างคนกับงาน หรือปัญหาการขาดความร่วมมือระหว่างผู้นำชุมชน ชุมชนและภาคีเครือข่าย ขาดการประสานงานลักษณะบูรณาการในการทำงานของหน่วยในพื้นที่ตำบลเดียวกัน นอกจากปัญหาของผู้นำชุมชนแล้ว ยังมีปัญหาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำชุมชน ได้แก่ ปัญหาการเข้าถึงแหล่งงบประมาณ ด้านการดิงศักยภาพของชุมชนออกมาใช้ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ผู้นำจึงต้องอาศัยหลักธรรมมาส่งเสริมในการทำงานเป็นทีมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโดยส่วนรวม

จังหวัดร้อยเอ็ดมีวิสัยทัศน์ว่า “ร้อยเอ็ด เมืองเกษตรอัจฉริยะ ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ วัฒนธรรม

สร้างมูลค่า สังคมพัฒนาอย่างยั่งยืน” (สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มงานยุทธศาสตร์, 2567) ด้วยวิสัยทัศน์ที่มีความท้าทายมีความเกี่ยวข้องกับหลายฝ่ายหลายองค์กร และมีความสำคัญที่ต้องปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์เป็นรูปธรรม ตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้ การส่งเสริมผู้นำชุมชนตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทจึงเป็นแนวทางสำคัญในการเดินไปสู่วิสัยทัศน์จังหวัดร้อยเอ็ด ที่ประกอบด้วยภารกิจทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การค้าการลงทุน การบริการ การท่องเที่ยว ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านความมั่นคง พร้อมทั้งการแก้ไขปัญหาและสร้างความมั่นคงให้กับชุมชน ผู้นำจึงต้องอาศัยหลักธรรมมาส่งเสริมในการทำงานเป็นทีมรวมกันเป็นกลุ่มก้อนโดยการบูรณาการการทำงานร่วมกันส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกันก็จะก่อให้เกิดองค์รวมที่สมบูรณ์ ซึ่งเป็นหัวใจหลักสำคัญที่ผู้นำจะต้องสร้างให้เกิดขึ้นในชุมชน พื้นฐานที่สำคัญในการหล่อหลอมให้คนในชุมชนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันคือความสามัคคี จะนำมาซึ่งพลังในการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ อันนำมาสู่ความเจริญก้าวหน้าและความผาสุกในสังคมไทย (วรเศรษฐ์ ดอกบัว, 2564, หน้า 1-8)

ด้วยหลักการและเหตุผลดังกล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการส่งเสริมผู้นำชุมชนในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อก่อให้เกิดผู้นำชุมชนที่ดีมีคุณธรรมสามารถนำพาองค์กรไปสู่จุดมุ่งหมายที่วางไว้ได้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้นำ

องค์กร ผู้นำชุมชน และสังคม ในการบริหารงานให้เป็นองค์กร ชุมชน สังคมต้นแบบแก่องค์กร ชุมชนอื่นสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำชุมชน
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเกี่ยวกับการส่งเสริมผู้นำชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการส่งเสริมผู้นำชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด
4. เพื่อเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการส่งเสริมผู้นำชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยไว้ 7 วิธี คือ

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการและหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเกี่ยวกับผู้นำชุมชน
2. ศึกษาบริบทพื้นที่วิจัย ได้แก่ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่วิจัยจำนวน 3 ตำบลใน 3 อำเภอในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ ตำบลชีเหล็ก อำเภออาจสามารถ ตำบลหนองแวง อำเภอเกษตรวิสัย ตำบลหัวโทน อำเภอสุวรรณภูมิ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปและเป็นพื้นที่ชุมชนที่ได้รับการยกย่องและยอมรับจากสังคมในทุกระดับ
3. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์กับ

ข้อมูลเชิงพื้นที่ เพื่อสรุปเป็นประเด็นปัญหาสำหรับการทำวิจัย

4. จัดการสนทนากลุ่มเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ถึงการบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมผู้นำชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด แล้วนำไปสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

5. การสร้างเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการนำผลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

6. การสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยเครื่องมือที่สร้างขึ้น และได้ผ่านตรวจสอบความเชื่อมั่นจากผู้ทรงคุณจำนวน 5 ท่าน แล้ว เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่ครบถ้วนและชัดเจน จากบุคคลที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ซึ่งบุคคลดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาแล้วว่าจะเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 15 รูป/คน

7. การวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) จัดหมวดหมู่ข้อมูลจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี และการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้มาทั้งหมด 2) แยกแยะข้อมูลในด้านต่างๆ ตามวัตถุประสงค์อย่างเป็นระบบ 3) เปรียบเทียบข้อมูลลักษณะที่เหมือนกัน และแตกต่างกัน 4) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ตามหลักอุปนัยวิธี 5) สรุปการวิเคราะห์ข้อมูล และ 6) อภิปรายผลการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วนด้วยกัน มีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำชุมชนพบว่า การส่งเสริมผู้นำชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ดด้วยแนวคิด ทฤษฎีความเป็นผู้นำ ทฤษฎีภาวะผู้นำให้เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมีหลักการคิดบนหลักการของเหตุผล มีเป้าหมายเดียวกันในยุคของการเปลี่ยนแปลงโดยส่งเสริมด้วยทฤษฎีเส้นทางเป้าหมาย ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง รวมถึงการส่งเสริมด้วยแนวคิดเกี่ยวกับชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนสามารถวิเคราะห์ชุมชน มีความพร้อมที่จะนำศักยภาพของชุมชนไปสู่วิสัยทัศน์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. หลักพุทธปรัชญาเถรวาทเกี่ยวกับการส่งเสริมผู้นำชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การส่งเสริมผู้นำในจังหวัดร้อยเอ็ดด้วยหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ซึ่งประกอบด้วยหลักปาปนิกรรมสามารถส่งเสริมผู้นำชุมชนให้เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถจินตนาการภาพในอนาคตได้อย่างละเอียดชัดเจน หลักสปปริสธรรมส่งเสริมผู้นำชุมชนให้สามารถรู้จักชุมชนและวิเคราะห์ชุมชนอย่างรอบด้าน และหลักสาราณียธรรมส่งเสริมการอยู่ร่วมกันให้เกิดความรู้สึกรักถึงกันด้วยความเมตตานำไปสู่การสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีมีภาคีเครือข่ายที่เข้มแข็ง สามารถนำพาชุมชนไปสู่จุดหมายบนหลักประโยชน์สุขของประชาชนส่วนรวม

3. บูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการส่งเสริมผู้นำชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า

การบูรณาการแนวคิดทฤษฎีและคุณลักษณะผู้นำที่ดีในการส่งเสริมด้านวิสัยทัศน์ด้วยหลักปาณิกธรรม ให้เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลบนหลักของเหตุและผล เป็นผู้ที่สามารถมนุษยสัมพันธ์ที่ดีการเข้าถึงแหล่งงบประมาณ การส่งเสริมผู้นำชุมชนด้านชุมชนด้วยการบูรณาการแนวคิดเกี่ยวกับชุมชน และหลักสัปปริสธรรมให้ผู้นำเป็นผู้ที่มีความรู้รอบด้านประกอบด้วย การรู้จักหลักการ รู้จักผลจุดหมาย รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล และการรู้จักบุคคล การส่งเสริมผู้นำชุมชนด้านสร้างเครือข่ายด้วยการบูรณาการทฤษฎีเป้าหมาย และหลักสาราณียธรรม โดยมีเหตุปัจจัย เป้าหมายเดียวกันให้ระลึกถึงกันด้วยเมตตามโนกรรม เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกที่ดีให้เกิดขึ้นจนก่อเกิดเป็นพลังความสามัคคีน้าหนึ่งใจเดียวกัน คิดทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์โดยมุ่งทำให้เกิดประโยชน์สุขส่วนรวม เมื่อทุกฝ่ายประสานร่วมมือกันด้วยความปรารถนาดีต่อกันพลังของภาคีเครือข่ายจะสามารถไปสู่จุดหมายที่ดีได้บนความสำเร็จและความสุขของคนในชุมชน

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยเรื่องบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการส่งเสริมผู้นำชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ตามวิธีดำเนินการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

ผู้นำตามแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำ คือ ผู้ที่มีจินตนาการและการจงใจ หมายถึง ผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมีความคิดสร้างสรรค์สามารถจำลองผลสำเร็จ ขั้นตอนในการดำเนินการที่มีความเป็นไปได้ไว้ในสมอง สามารถคิดภาพราย

ละเอียดได้ว่ามีขั้นตอนอย่างไรจึงจะสำเร็จ รวมถึงมีศิลปะในการจงใจให้ผู้อื่นคล้อยตามให้เกิดแรงบันดาลใจในการดำเนินงานไปสู่จุดหมายที่ตั้งไว้วิสัยทัศน์ของผู้นำจะสามารถไปสู่จุดหมายที่ดีได้ผู้นำจะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติของผู้นำที่ดีซึ่งมีความสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2549, หน้า 28) ได้กล่าวไว้ในหนังสือภาวะผู้นำ ความว่า ผู้นำคือบุคคลที่จะประสานช่วยให้คนทั้งหลายรวมกันโดยที่ว่าจะเป็นการอยู่ร่วมกันก็ตาม หรือทำงานร่วมกันก็ตามให้พากันไปด้วยดี สู่จุดหมายที่ตั้งงาม และได้กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำ ก็คือคุณสมบัติ เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคลที่ชักนำบุคคลทั้งหลายให้มาประสานกัน และพากันไปสู่จุดหมายที่ตั้งงาม และกล่าวถึงลักษณะผู้นำไว้ 3 ข้อ คือ มองกว้าง มองไกล คิดไกล และใฝ่สูง ซึ่งหลายคนมีบทบาทความเป็นผู้นำอยู่แล้ว เช่น ผู้นำองค์กร ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่นหรือแม้แต่หัวหน้าครอบครัวก็จัดว่าเป็นผู้นำ

ปัจจุบันสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วบนกระแสยุคโลกาภิวัตน์ คือยุคที่มีความเจริญก้าวหน้าได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ข้อมูลข่าวสารสารสนเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของประชาชน ทุกประเทศทั่วโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (พระโกศล มณีรัตน, 2560, หน้า 1-3) ในปัจจุบันทั้งในหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐและเอกชนต้องการผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะทั้งศาสตร์และศิลป์ในการนำพาให้ร่วมงานปฏิบัติภารกิจงานขององค์กรให้

สำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์ที่ผู้นำได้ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2558, หน้า 5) ได้กล่าวไว้ในหนังสืออารยะมหาพลัง พลังเคลื่อนปวงประชาสู่ความอารยะ ความว่า ผู้ที่มีความรู้ ผู้ที่ใช้เหตุผลสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างชาญฉลาด ใช้ความรู้ได้ถูกที่ ถูกคน ถูกเวลา สามารถวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียในปัจจุบัน และคาดการณ์อนาคตได้ รวมทั้งเป็นผู้มีอุดมการณ์ในการดำเนินชีวิต ปราบปรามอุทิสัตว์ เพื่อเผยแพร่แนวความคิดและถ่ายทอดสัจจะทางปัญญาที่เป็นประโยชน์แก่สังคมด้วยวิธีการต่างๆ และเป็นบุคคลสำคัญที่เป็นตัวแทนในการเปลี่ยนแปลงประเทศ หรือสามารถช่วยเหลือบ้านเมืองได้

ชุมชนเป็นการรวมตัวกันของบุคคลที่มีความหลากหลายในด้านของกลุ่มคน จำเป็นจะต้องสร้างความรัก ความเมตตา เอื้ออาทร สร้างความสมานท์ สามัคคีต่อกัน ซึ่งจะเป็นส่วนเชื่อมโยงให้เกิดความร่วมมืออย่างมีพลังให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง โดยสมาชิกของชุมชนนั้นจะต้องสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน โดยการคิดวิเคราะห์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ นำไปสู่การมีจิตสำนึกร่วมกัน จนก่อให้เกิดกิจกรรมที่ทำให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน และเมื่อคราวมีปัญหาเกิดขึ้นในชุมชนก็ร่วมแรง ร่วมใจ สามัคคีกันแก้ปัญหาต่างๆ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับพระครูอุดมธรรมวัตร (มัจฉา ขนติโก) (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า ผู้นำขาดความตระหนักรู้ในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากประชาชน ดังนั้นจึงพัฒนาผู้นำตามแนวพุทธศาสนา ได้แก่

หลักสติสัมปชัญญะเป็นหลักธรรมที่เกื้อกูลในกิจการน้อยใหญ่หรือในการทำความดีทุกอย่าง รู้จักใช้ปัญญาสอดส่อง หาวิธีจัดการดำเนินการให้ได้ผลดี, หลักอัตตัญญูตา คือความรู้จักตน เช่นรู้ว่ามีความรู้ความเข้าใจในคุณธรรมอะไร? สมฐานะของตนหรือไม่? ผู้นำรู้จักตนคือรู้จักบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงาน มุ่งการรับใช้และบริการประชาชน และผู้นำต้องไม่เบียดเบียน เบียดบังและทำร้ายประชาชนในชุมชนอย่างเด็ดขาด

ผู้นำคือบุคคลที่ได้รับการยอมรับหรือยกย่องของกลุ่มให้เป็นผู้นำ และนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ สามารถทำให้คนมีความเป็นหนึ่งน้ำใจเดียวกัน เมื่อผู้นำได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำชุมชนแล้ว ผู้นำจำเป็นต้องแสดงศักยภาพ ความรู้ ความสามารถภายในของผู้นำให้ผู้ตามเห็น การแสดงความสามารถ มีวิสัยทัศน์และโลกทัศน์ในการนำพาองค์กร มีความสามารถในการถ่ายทอดวิสัยทัศน์และโลกทัศน์ที่ชัดเจน การโน้มน้าว จูงใจให้ผู้ตามมองเห็นภาพจินตนาการ ขั้นตอนการดำเนินการ รวมถึงผลสำเร็จที่ตั้งนั้น เป็นสิ่งที่ผู้นำจะต้องแสดงออกมาให้ผู้ตามเกิดความเชื่อมั่นในการเดินตาม ซึ่งสอดคล้องกับทง ทศไกร (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามหลักทศพิธราชธรรม ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 พบว่า 1) กลยุทธ์การพัฒนาวิสัยทัศน์ (จักขุมา) ประกอบด้วย (1) จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (2) สนับสนุนให้มีการอบรมในการสร้างวิสัยทัศน์ (3) จัดให้มีการศึกษาดูงาน 2) กลยุทธ์การพัฒนาความรู้ความสามารถ

ในการปฏิบัติงาน (วิธฺโร) ประกอบด้วย (1) การทำแผนพัฒนา (2) การอบรมให้ความรู้ (3) การฝึกปฏิบัติ (4) การศึกษาต่อ (3) กลยุทธ์การพัฒนามนุษยสัมพันธ์ (นิสสยสัมปโน) ประกอบด้วย (1) พัฒนามนุษย์สัมพันธ์กับกับชุมชนและผู้ปกครอง (2) พัฒนามนุษย์สัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงาน (3) พัฒนามนุษย์สัมพันธ์กับผู้บริหารด้วยกัน (4) พัฒนามนุษย์สัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา

ในการนำเสนอผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ค้นพบหลักในการส่งเสริมผู้นำชุมชนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมสามารถนำพาชุมชนไปสู่จุดหมายที่ดีได้จะต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล จำต้องส่งเสริมด้วยปัญญาให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ รวมถึงมีความรอบรู้เกี่ยวกับชุมชนในทุกๆ ด้านทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อเป็นปัจจัยในการส่งเสริมให้ผู้นำสามารถสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีมีมุมมองที่เปิดกว้าง ยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคปัจจุบัน รวมถึงพร้อมที่จะสร้างเครือข่ายมาเป็นพลังในการหนุนเสริมการดำเนินงานโดยไม่แบ่งแยกหรือขัดแย้งกัน ถ้าทุกฝ่ายมีความปรารถนาหรือเกิดแรงบันดาลใจที่จะนำพาชุมชนไปในทางที่ดีบนหลักของประโยชน์ส่วนรวมแล้วนั้นพลังความสามัคคีนับเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินการไปสู่เส้นความสำเร็จ

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาบูรณาการนิสสยสัมปโนในปาปณิกรรมเพื่อสร้างเสริมนิสัยที่ดีงาม

ของผู้นำชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

2.1 ควรศึกษาบูรณาการอรรถัตถุญตาในสัปปริสธรรมเพื่อการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

2.3 ควรศึกษาเรื่องบูรณาการเมตตาวิจิตรกรรมในหลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารที่พึงประสงค์ในยุคดิจิทัลของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง บูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการส่งเสริมผู้นำชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด อย่างครบถ้วนตามระเบียบวิธีวิจัยแล้ว สามารถสรุปในลักษณะเชิงพรรณนา ความว่า LEAD Model นำเสนอกรอบการพัฒนาผู้นำชุมชนโดยการบูรณาการหลักธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทซึ่งประกอบด้วย ปาปณิกรรม (การมองการณ์ไกลและการบริหารจัดการ) สัปปริสธรรม (การรู้จักเหตุและผลในการตัดสินใจ) และ สาราณียธรรม (การสร้าง ความสามัคคีและเครือข่ายในชุมชนที่เข้มแข็ง) ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาชุมชนมีความยั่งยืนและมีความร่วมมือที่ดีระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยแต่ละส่วนของ LEAD Model เชื่อมโยงกับหลักธรรมดังกล่าว ดังนี้

1. L = Leadership with Vision (ภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์) หมายถึง ผู้นำที่มีความสามารถในการมองภาพรวมและวางแผนเพื่อพัฒนาชุมชนหรือองค์กรในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับ ปาปณิกรรม โดยเฉพาะในแง่ของการ มองการณ์ไกล (วิสัยทัศน์) ผู้นำที่ดีต้องสามารถวางแผนพัฒนาชุมชน

ด้วยการมองเห็นอนาคตและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชน นอกจากนี้ ผู้นำยังต้องมีความสามารถในการจัดการทรัพยากรและตัดสินใจอย่างเหมาะสมที่เชื่อมโยงกับปาปนิกรรม หลักนี้สอนให้ผู้นำมีวิสัยทัศน์กว้างไกลและสามารถวางแผนเพื่ออนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. E = Engaged Community (การมีส่วนร่วมของชุมชน) เน้นความสำคัญของการรู้จักชุมชนและการสร้างส่วนร่วมของคนในชุมชนซึ่งเกี่ยวข้องกับหลัก สปัจริยธรรม โดยเฉพาะในแง่ของการ รู้จักเหตุและผล และการ รู้จักชุมชน ผู้นำจะต้องเข้าใจปัญหาและความต้องการของชุมชนอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้สามารถวางแผนการพัฒนาได้ตรงตามความต้องการของชุมชน การมีส่วนร่วมนี้ยังช่วยให้เกิดการตัดสินใจที่ตอบโต้กับปัญหาของคนในชุมชนที่สามารถเชื่อมโยงกับสปัจริยธรรม ซึ่งหลักนี้สอนให้ผู้นำเข้าใจและตัดสินใจอย่างรอบคอบโดยพิจารณาจากเหตุผลและผลลัพธ์ที่ชัดเจน รวมถึงการรู้จักบุคคลและชุมชนอย่างลึกซึ้ง

3. A = Adaptable Networks (เครือข่ายที่ยืดหยุ่นและปรับตัวได้) หมายถึง การสร้างและรักษาเครือข่ายความสัมพันธ์ในชุมชน ซึ่งเชื่อมโยงกับสภาราณียธรรม โดยเฉพาะในแง่ของการสร้างความสามัคคีและการแบ่งปันทรัพยากรในชุมชน การสร้างเครือข่ายในที่นี้หมายถึงการสร้างควม

ร่วมมือและความสัมพันธ์ที่ดีภายในชุมชน รวมถึงกับชุมชนหรือองค์กรอื่นๆ การสร้างเครือข่ายที่ยืดหยุ่นช่วยให้ชุมชนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้และสนับสนุนกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่สามารถเชื่อมโยงกับสภาราณียธรรม ซึ่งหลักนี้สอนให้ผู้นำสร้างความสามัคคีและความเป็นหนึ่งเดียวกันในชุมชน ด้วยการกระทำ คำพูด และความคิดที่ไม่แตกพร้อมแบ่งปันทรัพยากรและความเชื่อที่เหมือนกัน

4. D = Dynamic Empowerment (การเสริมสร้างพลังอย่างมีพลวัต) เน้นการเสริมพลังและพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนซึ่งสอดคล้องกับหลัก สปัจริยธรรม และสภาราณียธรรม ผู้นำจะต้องส่งเสริมให้คนในชุมชนมีโอกาสพัฒนาทักษะและความสามารถต่างๆอย่างต่อเนื่องเพื่อให้คนในชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาและตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำที่ส่งเสริมการพัฒนาของคนในชุมชนยังต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการสนับสนุนกันที่สามารถเชื่อมโยงกับสปัจริยธรรมและสภาราณียธรรม ซึ่งหลักสปัจริยธรรมสอนให้ผู้นำรู้จักการเสริมสร้างศักยภาพของตนเองและผู้อื่น ขณะที่หลักสภาราณียธรรมส่งเสริมการช่วยเหลือและแบ่งปัน เพื่อให้เกิดความสามัคคีและความเข้มแข็งในชุมชนเพื่อความเข้าใจง่าย ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นโมเดล “LEAD MODE” ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2558). *อารยมหาพลัง พลังภาพผู้นำ: พลังเคลื่อนปวงประชาสู่ความอารยะ*. กรุงเทพฯ: ซัคเซส มีเดีย.
- ทงทศไกร. (2561). *กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามหลักทศปณิกสูตร ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1*. (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระโกศล มณีรัตน. (2560). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารเชิงพุทธของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยภาคเหนือตอนล่าง*. (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูอุดมธรรมวัตร (มัจฉา ขนฺติโก). (2562). *รูปแบบการพัฒนาผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาจังหวัดอำนาจเจริญ*. (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ.ปยุตโต). (2549). *ภาวะผู้นำ*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: ธรรมทาน.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับสังคายนาในพระบรมราชูปถัมภ์*.
กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรเศรษฐ์ ดอกบัว. (2564). หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีในการทำงาน. *วารสารพุทธจิตวิทยา*,
6(1), 1-8.
- สนธยา พลศรี. (2547). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มงานยุทธศาสตร์. (2567). *แผนพัฒนาจังหวัดร้อยเอ็ด (พ.ศ. 2566-2570)*.
ร้อยเอ็ด: สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด.